22/02/2019

ΙΑ΄ Ιερατική Σύναξη στη Μητρ.Νέας Σμύρνης με θέμα: «Κεφαλοκλισία – Ύψωσις – Κλάσις και Μετάληψις»

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Νέας Σμύρνης

Πραγματοποιήθηκε η ΙΑ΄ Ιερατική Σύναξη της Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νέας Σμύρνης τη Πέμπτη 14 Φεβρουαρίου 2019 στό Πνευματικό Κέντρο της ενορίας του Ἁγίου Σώστη.

Στή Σύναξη ὁμιλητές ἦταν ὁ Αἰδεσ. Πρεσβ. π. Δημήτριος Τσουροῦς, Προϊστάμενος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίων Ἀναργύρων Νέας Σμύρνης, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τό θέμα «Κεφαλοκλισία – Ὕψωσις – Κλάσις», καί ὁ Αἰδεσ. Πρεσβ. π. Σπυρίδων Χιόνης, Ἐφημέριος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Τριάδος Ἀργυρουπόλεως, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τό θέμα «Μετάληψις».

Ἀρχικά ὁ Σεβασμιώτατος κ. Συμεών ἔδωσε τόν λόγο στόν πρῶτο ὁμιλητή, π. Δημήτριο, γιά νά ἀναπτύξει τό ἀνωτέρω θέμα του. Τόνισε ὅτι τμῆμα τῆς θείας Λειτουργίας πού ἀκολουθεῖ τήν Κυριακή Προσευχή καί ἐκτείνεται μέχρι τή χρήση τοῦ «ζέοντος», συνιστᾶ προπαρασκευαστικό τμῆμα γιά τή θεία Μετάληψη. Ἡ εὐχή «Εὐχαριστοῦμεν σοι βασιλεῦ ἀόρατε», ἡ πρώτη εὐχή πού ἀκολουθεῖ τήν Κυριακή Προσευχή, εἶναι γνωστή ὡς εὐχή τῆς Κεφαλοκλισίας. Ἡ εὐχή αὐτή, πού ἀπευθύνεται στόν Θεό-Πατέρα εἰσῆλθε στό σῶμα τῆς Λειτουργίας στίς ἀρχές τοῦ 5ου αἰώνα, πιθανότατα ὄχι γιά νά προετοιμάσει τούς πιστούς γιά τή θεία Μετάληψη (ἑρμηνεία πού θά κερδίσει ἔδαφος σέ μεταγενέστερους αἰῶνες), ἀλλά γιά νά κατευοδώσει μετανοοῦντες, ἀλλά καί πιστούς ἀνέτοιμους πρός μετάληψη, πού κατά τά λειτουργικά ἤθη τῆς ἐποχῆς συνήθιζαν νά ἀναχωροῦν ἀπό τό ναό πρίν τή μετάδοση τῆς Εὐχαριστίας. Στήν παραπάνω θέση συνηγορεῖ ἡ ἀκριβής ἔννοια

τῆς φράσης τῆς εὐχῆς: «τά προκείμενα πᾶσιν ἡμῖν εἰς ἀγαθόν ἐξομάλισον». Ἡ φράση αὐτή δέν ἀναφέρεται στά κείμενα στό θυσιαστήριο εὐχαριστιακά εἴδη, τά ὁποῖα παρακαλοῦμε τόν Θεό νά προσαρμόσει στίς καθημερινές μας ἀνάγκες, ἀλλά στίς παρουσιαζόμενες περιστάσεις καί δυσκολίες τῆς καθημερινότητας, τίς ὁποῖες ζητοῦμε ἀπό τόν Κύριο νά μετριάσει καί νά ἐξομαλύνει.

Ἡ εὐχή «Πρόσχες Κύριε» πού ἀκολουθεῖ, γνωστή σέ ἀρχαῖα χειρόγραφα ὡς εὐχή τῆς ὑψώσεως τοῦ Ἄρτου, εἰσῆλθε στό σῶμα τῆς Λειτουργίας τόν 7ο αἰώνα, ὡς δάνειο ἀπό τή μικρασιατική Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Κύριο χαρακτηριστικό τῆς εὐχῆς εἶναι ὅτι ἀναπέμπεται πρός τόν Χριστό καί ὄχι πρός τόν Θεό-Πατέρα, ἀλλά καί ὅτι στερεῖται δοξολογικῆς κατακλεῖδας. Ὁ λειτουργός παρακαλεῖ γιά τήν εὐμένεια τοῦ Κυρίου, πού θά τόν ἀξιώσει νά μεταλάβει ἐπαξίως, ἀλλά καί γιά νά μεταδώσει τά εὐχαριστιακά εἴδη στούς πιστούς. Σύμφωνα μέ νεότερους ἑρμηνευτές μέ τήν προπαρασκευαστική πρός τή θεία Μετάληψη αὐτή εὐχή ἐνθαρρυνόμαστε νά ἀποκτοῦμε αἴσθηση τῆς ἄμεσης παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἱδρυτής, ὁ θύτης καί τό θῦμα τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Ἡ λειτουργική πράξη τῆς ὑψώσεως τοῦ καθαγιασμένου ἄρτου πού ἀκολουθεῖ, ἡ

ὁποία καί παγιώθηκε τόν 7ο αἰώνα, εἶχε ἀρχικά τόν ποιμαντικό σκοπό τῆς προβολῆς του στούς πιστούς. Ἀργότερα ἀπέκτησε τούς συμβολισμούς τῆς σταυρώσεως, ἀλλά καί τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Σύμφωνα μέ λειτουργικά καί ἁγιολογικά κείμενα πού χρονολογοῦνται ἀπό τόν 8ο ἕως τόν 13ο αἰώνα ἡ στιγμή τῆς ὑψώσεως (κατά τούς αἰῶνες ἐκείνους) ἐθεωρεῖτο στιγμή εἰδικῆς ἐπενεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπί ὅλων τῶν προσφορῶν τῶν πιστῶν. Ἀφενός ἀποτελοῦσε σφραγίδα τοῦ θαύματος τῆς μεταβολῆς πού εἶχε συντελεστεῖ κατά τήν ἐπίκληση τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων. Ἀφετέρου, συνιστοῦσε στιγμή εὐλογίας πρός ὅλες τίς μή καθαγιασμένες προσφορές, πού ἀπό τό σημεῖο ἐκεῖνο καί μετά μποροῦσαν νά διατεθοῦν ὡς «ἀντίδωρο».

Ἡ πράξη τῆς κλάσης τοῦ ἄρτου, πού ἔπεται, ἀποτελοῦσε γιά τήν πρώτη Ἐκκλησία κατεξοχήν πράξη φανέρωσης τοῦ Χριστοῦ. Ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου οἱ δύο μαθητές ἀναγνώρισαν τόν Χριστό στούς Ἐμμαούς καί μέ τόν χαρακτηρισμό αὐτό ἀποκαλοῦσαν οἱ πρῶτοι χριστιανοί τή θεία Εὐχαριστία. Σταδιακά ὁ μελισμός τοῦ καθαγιασμένου ἄρτου ἐκ μέρους τοῦ λειτουργοῦ, ἐκτός ἀπό πρακτική διευκόλυνσης τῆς μετάληψης κλήρου καί λαοῦ, θά ἀποτελέσει πράξη μίμησης τοῦ Κυρίου κατά τόν Μυστικό Δεῖπνο, ἀλλά (κυρίως ὅταν θά ἀρχίσει νά παγιώνεται ὁ τετραμερής τεμαχισμός μετά τόν 12ο αἰώνα) θά ἀρχίσει νά συνδέεται μέ τό πάθος, τή σφαγή καί τήν κακοποίηση πού ὑπέστη ὁ Χριστός γιά τή σωτηρία μας. Ὁ μελισμός, βέβαια, ὅπως καί ὁ λειτουργός ὁμολογεῖ κατά τή στιγμή τῆς κλάσης («ὁ μελιζόμενος καί μή διαιρούμενος, ὁ ἐσθιόμενος καί μηδέποτε δαπανώμενος), δέν συνιστᾶ ἀκρωτηριασμό τοῦ Χριστοῦ. Σέ κάθε τεμάχιο τοῦ καθαγιασμένου ἄρτου βρίσκεται ὁλόκληρος, καί μή δαπανώμενος, ὁ Χριστός.

Ἡ ἕνωση, ἡ μόνιμη δηλαδή βύθιση καί τοποθέτηση συγκεκριμένου τεταρτημορίου τοῦ καθαγιασμένου ἄρτου, ἐντός τοῦ ποτηρίου μέ τόν καθαγιασμένο οἶνο, ἔχει μᾶλλον ὡς ρίζα τό φαινόμενο τῶν «εὐλογιῶν», τῆς ἀποστολῆς δηλαδή ἐμβαπτισμένων (πιθανότατα) τεμαχίων ἄρτου στούς ἀπουσιάζοντες ἀπό τήν Εὐχαριστία πιστούς, πού λάμβανε χώρα μέχρι τά μισά τοῦ 4ου αἰώνα. Σύντομα θά ἐπενδυθεῖ θεολογικά, δηλώνοντας τήν ἑνότητα τοῦ Κυρίου (παρά τά διακριτά εὐχαριστιακά εἴδη) καί ἀργότερα θά ἀποκτήσει πνευματολογικό προσανατολισμό, ὅπως ἄλλωστε δηλώνουν τά σχετικά λόγια τοῦ λειτουργοῦ, καθώς πραγματοποιεῖ τήν ἕνωση.

Ἡ ρίψη τέλος τοῦ θερμοῦ ὕδατος στό ποτήριο, λίγο πρίν ἀπό τή θεία Μετάληψη συνιστᾶ πρακτική πού παγιώνεται μετά τόν 12ο αἰώνα. Ἀρχικά θά ὑποδηλωθεῖ ἡ παραμονή τῆς θεότητας στό νεκρό σῶμα τοῦ Κυρίου καί ἀργότερα (14ος αἰώνα) θά δοθεῖ σαφής πνευματολογικός προσανατολισμός. Ἡ ἔγχυση τοῦ θερμοῦ ὕδατος θά συμβολίσει τήν κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στήν Ἐκκλησία καί τήν

ὁλοκλήρωση τοῦ ἔργου τῆς θείας οἰκονομίας, ἑνός ἔργου πού μετά τόν 8ο αἰώνα εἶχε ἀρχίσει (μέ τρόπο σαφέστερο) νά ἀναπαριστᾶται σέ διάφορες στιγμές τῆς Λειτουργίας.

Ἐν συνεχείᾳ ἔλαβε τόν λόγο ὁ δεύτερος ὁμιλητής, π. Σπυρίδων, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε ἐμπεριστατωμένως τό θέμα «Μετάληψις», καλύπτοντας ὅλες τίς πλευρές τοῦ ἐν λόγῳ λειτουργικοῦ ζητήματος.

Στό τέλος τῆς Ἱερατικῆς Σύναξης ὁ Σεβασμιώτατος Ποιμενάρχης μας κ. Συμεών εὐχαρίστησε τούς ὁμιλητές, π. Δημήτριο Τσουροῦ καί π. Σπυρίδωνα Χιόνη, γιά τόν κόπο, τήν πληρότητα καί τή σαφήνεια τῶν ὁμιλιῶν τους, καί ἀκολούθησε συζήτηση. Τέθηκαν ἐρωτήματα καί δόθηκαν ἀπαντήσεις ἀπό τούς Εἰσηγητές καί τόν Σεβασμιώτατο κ. Συμεών.